
Shrikrishnakritarudrastotram

ஸ்ரீக்ரு'ஷ்ணக்ரு'தருத்³ரஸ்தோத்ரம்

Document Information

Text title : rudrastotram kRiShNakRita

File name : rudrastotramkRiShNa.itx

Category : shiva

Location : doc_shiva

Author : krishna

Transliterated by : Jonathan Wiener wiener78 at sbcglobal.net

Proofread by : Jonathan Wiener wiener78 at sbcglobal.net

Translated by : V. S. Agrawala

Description-comments : harivaMshapurANa, viShNuparva adhyAya 74, shlokANi 2234

Latest update : September 3, 2017

Send corrections to : sanskrit@cheerful.com

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

August 30, 2023

sanskritdocuments.org

Shrikrishnakritarudrastotram

ஸ்ரீக்ருஷ்ணக்ருத்ருத்ருத்ரஸ்தோத்ரம்

(ஹரிவம்ஸபுராண, விஷ்ணுபர்வ அத்⁴யாய 74, ஸ்லோகாணி 22-34)

ருத்³ரோ தே³வஸ்த்வம் ருத்³நாத்³ராவணாச்ச ரோருயமானோ த்³ராவணாச்சாதிதே³வ: |
ப⁴க்தம் ப⁴க்தாநாம் வத்ஸலம் வத்ஸலாநாம் கீர்த்யா யுங்க்ஷவேஸாத்³ய
ப்ரப⁴வாம்யந்தரேண || 1 ||

க்³ராம்யாரண்யாநாம் த்வம் பதிஸ்த்வம் பஸூநாம் க்²யாதோ தே³வ: பஸூபதி:
ஸர்வகர்மா |

நாந்யஸ்த்வத்த: பரமோ தே³வதே³வ ஜக³த்பதி: ஸுரவீராரிஹந்தா || 2 ||

யஸ்மாத்³ஸோ மஹதாமீஸ்வராணாம் ப⁴வாநாத்³ய: ப்ரீதித: ³ப்ராணத³ஸ்ச |

தஸ்மாத்³தி⁴ த்வாமீஸ்வரம் ப்ராஹூரீஸம் ஸந்தோ வித்³வாம்ஸ: ஸர்வஸாஸ்த்ரார்த்²தஜ்ஜ்ஞா:
|| 3 ||

பூ⁴தம் யஸ்மாஜ்ஜக³த³த்யந்தவீர த்வத்தோ⁵வ்யக்தாத³க்ஷராத³க்ஷரேஸ |

தஸ்மாத்த்வாமாஹூர்ப⁴வ இத்யேவ பூ⁴தம் ஸர்வேஸ்வராணாம் மஹதாமப்யுதா³ரம் ||
4 ||

யஸ்மாஜ்ஜிதரபி⁴ஷிக்தோ⁵ஸி ஸர்வைர்தே³வாஸுரை: ஸர்வபூ⁴தைஸ்ச தே³வ |

மஹேஸ்வரம் விஸ்வகர்மாணமாஹுஸ்த்வாம் வை ஸர்வே தேந தே³வாதிதே³வ || 5 ||

பூஜ்யோ தே³வை: பூஜ்யஸே நித்யதா³வை ஸஸ்வச்ச்²ரேய:காங்க்ஷிபி⁴ர்வரதா³மேயவீர்ய
|

தஸ்மாத்³விக்²யாதோ ப⁴க்வாந்தே³வதே³வ: ஸதாமிஷ்ட: ஸர்வபூ⁴தாத்மபா⁴வீ || 6 ||

பூ⁴மித்ரயாணாம் தே³வ யஸ்மாத்த்³ப்ரதிஷ்டா² புநர்லோகாநாம் பா⁴வநாமேயகீர்தி: |

த்ர்யம்ப³கேதி ப்ரத²மம் தேந நாம த்வாப்ரமேய த்ரித³ஸேஸநாத² || 7 ||

ஸர்வ: ஸத்ருணாம் ஸாஸநாத³ப்ரமேயஸ்ததா² பூ⁴ய: ஸாஸநச்சேஸ்வரேண |

ஸர்வவ்யாபித்வாச்ச்²ங்கரத்வாச்ச ஸத்³பி: ⁴ஸப்³த³ஸ்யேஸாந: ஸ்ரீகரார்காக்³ர்யதேஜா:
|| 8 ||

ஸம்ஸக்தாநாம் நித்யதா³ யத்கரோஷி ஸமம் ப்ராத்ரு³வ்யாந் யத்³வ்யநைஷீ:
ஸமஸ்தாந் |

தஸ்மாத்³தே³வ: ஸங்கரோ⁵ஸ்யப்ரமேய: ஸத்³பி⁴ர்த⁴ர்மஜ்ஞை: கத்²யஸே ஸர்வநாத:² ||
9 ||

த³த்த: ப்ரஹார: குலிஸேந பூர்வம் தவேஸாந ஸுரராஜ்ஞா⁵திவீர்ய |
கண்டே² நைஸ்யம் தேந தே யத்ப்ரவ்ரு³த்தம் தஸ்மாத்தக்²யாதஸ்த்வம் நீலகண்டே²தி
கல்ப: || 10 ||

யல்விங்கா³ங்கம் யச்சலோகே ப⁴கா³ங்கம் ஸர்வம் ஸோம த்வம் ஸ்தா²வரம் ஜங்க³மம்
ச |

ப்ராஹூர்விப்ராஸ்த்வாம் கு³ணீநம் தத்த்வவிஜ்ஞாஸ்ததா² த்⁴யேயாமம்பி³காம்
லோகதா⁴தரீம் || 11 ||

வேதை³ர்சு³தா ஸா ஹி தத்த்வம் ப்ரஸூதா யஜ்ஞோ தி³க்ஷாணம் யோகி³நாம்
சாதிருப: |

நாத்யத்³பு⁴தம் த்வத்ஸமம் தே³வபூ⁴தம் பூ⁴தம் ப⁴வ்யம் ப⁴வதே³வாத² நாஸ்தி || 12 ||

அஹம் ப்³ரஹ்மா கபிலோ யோ⁵ப்யநந்த: புத்ரா: ஸர்வே ப்³ரஹ்மணஸ்சாதிவீரா: |
த்வத்த: ஸர்வே தே³வதே³வ ப்ரஸூதா ஏவம் ஸர்வேஸ: காரணத்மா த்வமீ³ய: || 13 ||

A Commentary on the Rudra-Stotra

By

V. S. Agrawala

ஸ்ரீஹரிவம்ஸபுராணே விஷ்ணுபர்வணி க்ருஷ்ணக்ருத்மித³ம்
ருத்³ரஸ்தோத்ரமுபலப்⁴யதே (அ | 74, ஸ்லோக 22-34) | அத்ர ருத்³ரோ தே³வ:
ப³ஹூபி⁴ர்நாமபி:⁴ ஸ்துயதே | ருத்³நாத், ராவணாத்³ராவணாச்ச ருத்³ரஸப்³த³ஸ்ய
வ்யுத்தத்தி: நிர்தி³ஷ்டா | அக்³நிர்வை ருத்³ர:, ஸ ஏவ பூ⁴தே பூ⁴தே குமாரருபேண
ஜாயதே, தஸ்யைவ ஜாக³ரணம் ரோத்³நமிதி கத்²யதே | ரோத்³நமேவ அஸநாயா
பு³பு⁴க்ஷா வா | அக்³நிரந்நாத:³ ஸோம: அந்நம், பா³ஹ்யத: ஸோமாஹரணேச்சை²வ
அஸநாயா ருத்³நதத்த்வம் வா | ருத்³ர: ஏவ பஸுபதிரீஸ்வர: இத்யபி நிக³த்யதே |
பூ⁴தஸ்ய ஜக³த: காரணத்வாத் ருத்³ர: அக்ஷர இதி அந்வர்த்²நாம்நா⁵பி⁴ஹித: |
இஹ அக்ஷரதத்த்வம் கிருசித்³விஸ்தரத: வ்யாக்²யாயதே | தர்யம்ப³க இத்யஸ்ய
வைதி³கஸப்³த³ஸ்ய மாத்ரு³த்ரயமுரீக்ரு³த்ய வ்யுத்தத்திரபி அத்ர ப்ரத³ர்ஸ்யதே |

The above Rudra Stotra by kRiShNa is inspired by a Vedic spirit and begins by invoking the etymological import of Rudra from the root rud 'to weep'. This symbolical meaning (arthanirvachana) is first recorded in the shatapatha br. (VI. 1. 3. 10):-

யத³ரோத³த் தஸ்மாத்³ ருத்³ர: |

When kumAra was born, he wept and, therefore, was named Rudra from ருத்³ 'to weep.' This occurs in the Agni-chayana contest, where Agni is the new-born babe (குமார), the prANic principle of the manifestation of life, that in each birth becomes young or renovated (நவோ நவோ புவதி ஜாயமாந:). This agni or prANa is the pulsating principle of Life which manifests in the plant, animal and human kingdoms. He is named Rudra (அக்³நிர்வை ருத்³ர:, ஸதபத² 5.3.1.10). What is the esoteric symbolism of the word Rudra? The name points to a mystical meaning by the well known Vedic dictum இத்யாசக்ஷதே பரோக்ஷண ப்ரோக்ஷப்ரியா வை தே³வா: ப்ரத்யக்ஷத்³விஷ:; 'that which weeps' refers to a child who starts life with weeping. The child weeps because he is afflicted with hunger. Hunger implies the desire for food, or what is called the principle of அஸநாயா, i.e. assimilation of food from outside. அக்³நி is the eater of food and ஸோம is food; Agni is அந்நாத³ and Soma is அந்ந; அந்ந-அந்நாத³ is a veritable pair that upholds the law of life. Food (அஸந) and nourishment (போஷண) go together; and it is agni that is always the eater of ரயி or ஸோம (அக்³நிநா ரயிமஸ்நவத் போஷமேவ தி³வே தி³வே, Rv. I. 1. 1). Assimilation and elimination make up the first law of Life or prANa, upon which depends its second feature, viz. that of growth (ப்³ரு³ம்ஹண). Assimilation in symbolical language is rudana or weeping, i. e. hunger or the crying for food (அஸநாயா), of which the perfect demonstration is seen in the new born babe. The shatapatha br. makes a clear statement about agni being Rudra for he cries for food as the

means of obtaining immortality and the Devas appease him by offering food. agni longs for food and the gods bestow upon him the highest immortality through food (அந்ந or ஸோம) by which his terrific form becomes appeased, i.e. ருத்ரதேவத்ய அக்நி becomes ஸாந்ததேவத்ய:. This is the mystical import of the ஸதருத்ரீய litany of Yajurveda, Ch. XVI.[1]

(அதா²த: ஸதரு¹யம் ஜுஹோதி | அத்ரைஷ ஸர்வோ³க்நி: ஸந்ஸக்ரு³த: | ஸ ஏஷொஅ³த்ர ருத்³ரோ தே³வதா | தஸ்மிந் தே³வா ஏதத்³ம்ரு³தம் ரூபமுத்தமமத³து:⁴ | ஸ ஏஷொ³த்ர தீ³ப்யமாநோ³திஷ்ட²த்³ அந்நமிச்ச²மாந: | தஸ்மாத்தே³வா அவிப⁴யுர்யத்³வை போ³ச்யம் ந ஹிம்ஸ்யாதி³தி | தே³ஸ்ப்ருவந் அந்ந³ஸம்மை ஸம்ப⁴ராம தேநைநம் ஸமயாமேதி | தஸ்மா ஏதத்³ந்நம் ஸமப⁴ரந் ஸாந்ததே³வத்யம் தேநைநமஸமயந் - ஸதபத² 9.1.1.1-2

Here ஸதருத்ரீய is equated with ஸாந்ததேவத்ய or ஸாந்தருத்ரீய; ருத்ர is the ‘animal fire,’ expressing itself as hunger, which is the flare or flame in each individual or creature, referred to as மந்யு in the first mantra நமஸ்தே ருத்ர மந்யவே Yajurveda XVI. 1. It is a நம: stotra to Rudra comprising a sting of நம: offerings, where நம: means ‘food’ அந்நம் நம:, ஸதபத² 6.3.1.17) which is the highest kind of ‘reverence’ offered to the Deity.

Agni grows amongst creatures for the consumption of every kind of food (ஜாயதே ஏவ ஏதத்³ யச்சீயதே ஸ ஏவ ஸர்வஸ்மா³அந்நாய ஜாயதே ஸத²பத² 9.1.1.3). agni as Life has a hundred heads with a hundred mouths all longing for appeasement through food-offering (ஸதஸீர்ஷருத்ரஸமநீயம், ஸத²பத² 9.1.1.7).

This was the Vedic background of Rudra and his Rudana, which is correctly interpreted by Griffith as ‘the hundred forms and powers of Rudra representing life and nature’, where ‘Agni has on completion become Rudra’.

The PurANas fondly borrowed and repeated this Vedic conception

of Rudra, one of the clearest statement being in the li Nga
purANa:

அதை²காத³ஸ தே ருத்³ரா ருத்³ந்தோ⁵ப்யக்ரமம்ஸ்ததா² || 23 ||

ரோத³நாத் க²லு ருத்³ரத்வம் தேஷு வை ஸஞ்ஜாயத |
யே ருத்³ராஸ்தே க²லு ப்ராண யே ப்ராணஸ்தே ததா³த்மகா: || 24 ||

ப்ராண: ப்ராணவதாம் ஜ்ஞேயா: ஸர்வபூ⁴ஷ்வவஸ்தி²தா: || 25 ||

(விங்க³புராண 1.22)

Not only Rudra is derived from rud, but rudra is identified
with prANa, a truly Vedic metaphysical doctrine, e.g.

ப்ராண வை ருத்³ரா: | ப்ராண ஹீத்³ம் ஸர்வம் ரோத³யந்தி |
(ஜைமிநீய உப. ப்³ரா. 4.2.6)

கதமே ருத்³ரா இதி த³ஸேமே புருஷே ப்ராண ஆத்மைகாத³ஸ: |
(ஸுதபத்² 11.6.3.7)

Wherever there is a body constituted of the five gross elements
(bhUtas), there inheres within it the Life Principle called
prANa, or in its several functioning aspects as prANas. The One
Rudra becomes many Rudras (ருத்³ரா ருத்³ராம்ஸஸம்ஸ்ப⁴வா:, விங்க³புராண்
1. 82. 41). The harivaMsha repeats the epithet of rudana as
rorUyamANa, ‘crying day by day, or frequentatively’, and also as
rAvaNa, i.e. the divine principle of prANa or rudra that makes
a ten-headed Asura cry, referring to the prANas within the body
(த³ஸேமே புருஷே ப்ராண:) whose riotous aspect is rAvaNa.

The etymology of Rudra is also connected with drAvaNa, which is a new idea:

தே ருத்³ந்தோ த்³ரவந்தஸ்ச ப⁴க³வந்தம் பிதாமஹம் |
ரோத³நாத்³ த்³ராவணச்சைவ ததோ ருத்³ரா இதி ஸ்ம்ரு³தா: ||

(ஹரிவம்ஸ 3.14.39)

What is implied in this idea of drAvaNa, ‘taking flight’? This
too is a Vedic conception, viz. agni being frightened of the

gods fled in the form of a ம்ரு'க³ (i. e. animal) and concealed himself. The meaning is quite obvious, viz. that agni as prANa (Life or Energy) can never be seen in concrete or manifest form unless it incarnates in an animal body. The animal form is material (made of the Five bhUtas) and agni comes within the orbit of our experience only on the plane of matter. agni is visualised not as prANa, but prANa within the mRigas. It is the same thing as ப்ராணாத்மா and பூ⁴தாத்மா joined together, Life and Matter integrated in manifestation. This is the principle of drAvANa or the flight of Agni as mRiga; each such mRiga or creature is pierced by Rudra's dart who is the Great Hunter (ம்ரு'க³லுப்³த⁴க), for which the mRigashIrsha star in the sky is pointed out as a symbol on the basis of நிதா³ந வித்³யா.

By referring to Rudra as பஸுபதிம், the Vedic invocation of பஸுநாம் பதயே நம: and the rich doctrine of pashu and pAsha and pashupati as elaborated by the pAshupata shaivas is hinted at in purANic terminology, as explained in my article on pAshupata yoga (purANa, I, pp. 242-243). From brahmA, the Creator, down to the plants and trees, all are pashus:

ப்³ரஹ்மாத்³யா: ஸ்தா²வராந்தாஸ்ச தே³வதே³வஸ்ய தி⁴மத: ।
பஸவ: பரிகோர்த்யந்தே ஸம்ஸாரவஸவர்திந: ॥

(விங்க³புராண 2.9.11-12)

ப்³ரஹ்மாதி³ஸ்தம்ப்³பர்யந்தம் பஸுந் ப³த்³த்⁴வா மஹேஸ்வர: ।
த்ரிபி⁴ர்கு³ணமயை: பாஸை: கார்யம் காரயதி ஸ்வயம் ॥

(விங்க³புராண 2.9.21-22)

Animals from the Rigveda onwards have been classified as tame (grAmya) and wild (AraNya, Rv. X, 90-8), the former being fit for yaj na and the latter being ayaj niya or amedhya; the former being symbols of Devas and the latter of Asuras (i. e. of dedicated power and riotous unharnessed power respectively).

Vs. 24 repeats the significant epithets, ஈஸ்வர, ஈஸ, referring to shiva as the paramount Lord IshAn, because of which He was known as மஹேஸ்வர in his transcendent form.

Vs. 25 distinguishes between பூ⁴த and அக்ஷர, based on the க்ஷர புருஷ and அக்ஷர புருஷ doctrine of the Rigveda (I, 164-42, தத: க்ஷரத்யக்ஷரம்). bhUta or Matter is called kShara, as defined in the gItA (க்ஷர: ஸர்வாணி பூ⁴தாநி, 15.16). ப்ராண or அவ்யக்த is called அக்ஷர (cf. கீ³தா 12.3, யே த்வக்ஷரமநிர்³தே³ஸ்யமவ்யக்தம் பர்யுபாஸதே), also called கூடஸ்த² (கூடஸ்தோ²க்ஷர உச்யதே, கீ³தா 15.16). The purANas make very frequent references to AKSHARA-

ந க்ஷயஸே ந க்ஷரஸி கல்பகோடிஸதைரபி |
தஸ்மாத்த்வமக்ஷரத்வாச்ச அக்ஷரஸ்ச ப்ரகீர்தித: ||
(மத்ஸ்ய | 248.39)

The muNDaka up. contains an exposition of அக்ஷர வித்³யா, also called பராவர ப்³ரஹ்மவித்³யா (I. 1-2) and according to it the source of this Universe is akshara, also identified with Satya, amRita, prANa. A significant term for it is ஸேது-

ய: ஸேதுரீஜாநாநாமக்ஷரம் ப்³ரஹ்ம யத்பரம் |
அப⁴யம் திதிர்ஷதாம் பாரம் நாசிகேதம் ஸகேமஹி || (க | 1.3.2)

The அக்ஷர or ப்ராண is the Bridge connecting the lower க்ஷர புருஷ with the highest அவ்யய புருஷ called புருஷோத்தம. Kshara is Matter, akshara is Energy and avyaya is Consciousness. akshara is therefore the connecting link between the two. If we conceive of these three as a circle, அவ்யய is its centre, அக்ஷர the diameter, and kShara its circumference. It is the activity of the akshara that measures out the circle:

பஞ்ச பதா³நி ருபோ அந்வரோஹம் சதுஷ்பதீ³மந்வேமி வ்ரதேந |
அக்ஷரேண ப்ரதிமிம ஏதாம்ரு³தஸ்ய நாபா⁴வதி⁴ ஸம் பநாபி ||

(Rv. X, 13-3)

According to Griffith this stanza is most obscure; his translation is–

'Five paces have I risen from Earth:

I follow her who hath four feet with devout observance.

This by the Sacred Syllable have I measured:

I purify in the central place of Order.'

Earth here is the symbol of each material creation (bhUpiNDa); in its pulsating centre is the creative force of prANa measuring out the Five aksharas through five steps, viz. brahmA (sthiti), indra (gati), viShNu (Agati) and agni-soma. This is the akSharavidyA, the pulsating rhythm which measures out the threefold manifestation (mana-prANa-vAk) of each life-centre against the background of Rita. Rita is Soma and akshara is agni, the latter by virtue of its rhythm of expansion and contraction (sama nchana-prasAraNa, prANApAna, shvAsa-prashvAsa) is drawing in matter from outside and creating the material body. This was the ancient kSharAkSharavidyA–

யத³க்ஷரம் பஞ்சவித⁴ம் ஸ்மேதி யுஜோ யுக்தா அபி⁴ யத் ஸம்வஹந்தி |
(ஐதரேய ஆ. 2.3.20)

The five constituents of akShara are enumerated in the following mantra:

த்வமக்³ந இந்த்³ரோ வ்ரு'ஷ்ப:~⁴ ஸதாமஸி த்வம் விஷ்ணுருருகா³யோ நமஸ்ய: |
த்வம் ப்³ரஹ்மா ரயிவித்³ ப்³ரஹ்மணஸ்பதே த்வம் வித⁴ர்த: ஸசஸே
புரந்த⁴யா || (ரு'. 2.1.3)

'O Agni, thou art Indra, thou art viShNu of the mighty stride adorable:

Thou Brahmanapati (Soma), thou brahmA; thou as agni bringing in Rayi (rayi, the opposite principle of AgneyaprANa): thou Sustainer (vivartaH) with thy power dwell in our Pura (so that we may become Purusha).'

The invisible or unmanifested centre of Life is essentially the akshara, the Divine Principle which creates and controls the manifested bhUtas:

அவ்யக்தோ⁵க்ஷர இத்யுக்தஸ்தமாஹு: பரமாம் க³திம் | (கீ³தா 8.29)

It is rightly said that all creation takes place by virtue of akshara or the pulsation of prANic rhythm:

ததா²க்ஷராத்ஸந்நவதீஹ விஸ்வம் (முண்ட³க 1.1.7)

ததா²க்ஷராத்³ விவிதா:⁴ ஸோம்ய பா⁴வா: ப்ரஜாயந்தே தத்ர சைவாபி யந்தி (முண்ட³க 2.1.1)

It is the mighty reality of akshara or activating Energy that upholds all the material world:

யதா² ஸூச்யா பலாஸாநி ஸந்த்ரு'ண்ணாநி ஸ்யுரேவமேவைதேநாக்ஷரேணேமே லோகா: ஸந்த்ரு'ண்ணா:

(ஜைமிநீய உப.ப்³ரா. 1.10.3)

The அக்ஷர is both the unifying Thread (ஸூத்ராத்மா = the Thread Spirit) and the dynamic controlling spirit called antaryAmI atmA. It permeates each and everything in its hundred, thousand and million manifestations and thus is the basic Immortal Principle (அக்ஷிதி) underlying all space:

ததி³த³ம் இமாநதிவித்⁴ய த³ஸதா⁴க்ஷரதி ஸததா⁴

ஸஹஸ்ரதா⁴ஸ்யுததா⁴ ப்ரயுததா⁴

(நியுததா⁴)⁵ர்பு³த³தா⁴ ந்யபு³ர்த³தா⁴ நிக²ர்வதா⁴ பத்³மம் அக்ஷிதிர்வ்யோமாந்த: |

Like the mighty irresistible flood it overflows and overtakes each and everything, the lower and the higher ones, as itself being the Supreme Indestructible Reality – this Akshara is the One Divinity:

யதௌ²கோ⁴ விஷ்யந்த³மாந: பர:ப்ரோவரீயாந் ப⁴வதி, ஏவமேவைதத்³

அக்ஷரம் பர:ப்ரோவரோயோ ப⁴வதி |

(ஜை¹ உப¹ ப்³ரா¹ 1.10.5)

In vs. 25 the great Vedic doctrine of அக்ஷர is invoked by calling Rudra as the Lord of Akshara (அக்ஷரேஸ) and the Unmanifest Akshara from whom the Universe emanates in each cosmic aeon.

In vss. 26-27 Rudra is addressed as தே³வாதிதே³வ, Supreme One God over all the gods and demons, referred to as மஹாதே³வ in the Rigveda (IV. 58.3) and மஹாதே³வ in the purANas. The doctrine of trika or triple manifestation is the bedrock of Vedic and purANic metaphysics and in fact of all ancient Indian philosophical thought. The same is frequently mentioned in the Vedas and is the permeating spirit of purANic cosmogony. Verse 28 refers to it under the two symbols of Three Earths (bhUmitraya) and Three Mothers (tryambaka). For the generation of Mind, Life and Matter which constitute the unified Fire of prANa, Three Mothers are essential, as the tisro mAtRIH of the Rigveda:

திஸ்ரோ மாத்ரு²ஸ்தரீந் பித்ரு²ந் விப்⁴ரதே³க ஊர்த்⁴வஸ்தஸ்தௌ² நேமவக்³லாபயந்தி
|

(ரு². 1.164.10)

திஸ்ரோ த்³யாவோ நிஹிதா அந்தரஸ்மிந் திஸ்ரோ பூ⁴மீருபரா: ஷட்³விதா⁴நா:

(ரு². 7.87.5)

த்ரிர்ந்தரிக்ஷாம் || த்ரீ ரஜாம்ஸி || த்ரீணி ரோசநா |

திஸ்ரோ தி³வ: ப்ரு²தி²வீஸ்திஸ்ர: || த்ரிபி⁴ர்வரதை: |

(ரு². 4.53.5)

த்ரிஸ்ர: ப்ரு²தி²வீருபரி ப்ரவா தி³வோ நாகம் ரக்ஷதே² த்³யுபி⁴ரக்தபி⁴ர்ஹிதம் |

(ரு². 1.34.8)

திஸ்ரோ மஹீருபராஸ்தஸ்து²ரத்யா கு³ஹா த்³வே நிஹிதே த்³ர்ஸ்யேகா |

(ரு². 3.56.2)

ஷடா³ஹுர்த்³யாவாப்ரு²தி²வீ |

(அத²ர்வ. 8.9.16)

Earth and Heaven (த்³யாவா ப்ரு'தி²வீ) are the combined units of generation, Universal Parents (த்³யெள: பிதா ப்ரு'தி²வீ மாதா), who together form a single Pair spoken of as one prajApati. There are the Three Worlds (ஜக³த்த்ரய), also called புரத்ரய (ஜக³த்த்ரயம் ருத்³ர புரத்ரயம் ஹி, விங்க³புராண புராண, I 72.152; L 71.24), the Triple Cities of Gold, Silver and Copper, symbolising the three states of consciousness, viz the waking state, the dream state and the deep sleep state (jAgrata-svapna suShupti). Each of them has its source in a Parental Pair. shiva as the Lord of tripura is the supreme controller of those three states of consciousness. He is therefore the son of Three Mothers in his manifest form. Ambaka (அம்ப³க) also means an 'eye', for each birth is an eye that opens on one of the three worlds (ஸம்போ³த⁴யித்ரு' சக்ஷா). The Three Eyes of Rudra are the Sun, Moon and Fire of the purANas, which the Vedas refer to as the Eye of mitra, varuNa and agni (சக்ஷா'மித்ரஸ்ய வருணஸ்யாக்³நே:). The Eye of agni is the ஜாக்³ரத், the Eye of mitra is svapna, and the Eye of varuNa is the ஸுஷுப்தி state, which sends its unobstructed vision into those deepest regions called the Dark Descent (க்ரு'ஷ்ணம் நியாநம், Rv. I. 164.47), or the dark interior of varuNa-loka, of which the Seer is the Rishi dIrghatamas.

The purANic authors very well understood this complex symbolism and their explicit statements are models of brevity and clarity:

த்ரயாணாமபி லோகாநாம் கு³ணாநாமபி ய: ப்ரபு:⁴ || 18
தே³வாநாமபி தே³வாநாம் ப்³ரஹ்மக்ஷத்ரவிஸாமபி ||

அகாரோகாரமகாராணம் மாத்ராணாமபி வாசக: || 19

ததா² ஸோமஸ்ய ஸூர்யஸ்ய வஹ்நேரக்³நித்ரயஸ்ய ச |

அம்பா³ உமா மஹாதே³வோ ஹ்யம்ப³கஸ்து த்ரியம்ப³க: || 20

(விங்க³புராண 2.54)

Three Lokas, Three guNas, three Vedas, three devas, three varNas, three mAttrAs of praNava, and Three Fires—all these are the visible manifestations of the Great Mother Goddess umA and of the triyambaka Lord Rudra.

sharva as one of the forms of அஷ்டமூர்தி ருத்³ர occurs in the list of the eight names of kumAra in the shatapatha Br. (6.3.1.18), and is regularly mentioned in the purANas as a form of shiva-rudra. Here the name is derived from shatrUNAM shAsanAt, 'the chaser of hostile forces'. It is said to symbolise the element of Earth பார்தி²வம் தத்³வபுர்ஜ்நேயம் ஸர்வதத்த்வம் பு³பு⁴த்ஸுபி:⁴ (liSNGapurANa, II: 13. 19). Similarly new derivations of IshAn and sha Nkara are offered (vss. 29-30).

The well known exploit of shiva in drinking the poison and becoming nIlakaNTha is explained with some difference, viz. that He charred his throat on account of resisting the might of Indra's thunderbolt. Of the five chakras in the human body, the விஸுத்³தி⁴சக்ர in the throat is the centre of AkAsha, which is the first and foremost of the pa nch-bhUtAs. The Five Elements represent the Asuric aspect of darkness and death, which so long as they are dispersed in the AkAsha or expanse of space do not harm the owner thereof. If their poison descends to the other lower centres they become fatal. The Asura represents death, darkness, falsehood and sin (ம்ரு³தய: தம: அந்ரு³தம் பாப்மா) and over all of them shiva has triumphed.

li Gga and Yoni correspond to Purusha and prakRiti, the Male and the Female Principles in the universe:

ஸ்தரீவிங்க³மகி²லம் தே³வீ ப்ரக்ரு³திர்மமதே³ஹஜா |
புவிங்க³ம் புருஷோ விப்ரா மமதே³ஹஸமுத்³மவ: ||
(விங்க³புராண 1.33.34)

In fact they are two forms of one and the same energy and
belong to a single Reality without distinction:

உமாஸங்கரயோர்பே⁴தோ³ நாஸ்த்யேவ பரமார்த²த: |
த்³விதா⁴ஸௌ³ ரூபமாஸ்தா²ய ஸ்தி²த ஏவ ந ஸம்ஸய: ||
(விங்க³புராண 1.87.73.14)

யதா² ஸிவஸ்ததா² தே³வீ யதா² தே³வீ ததா² ஸிவ: |
நாநயோரந்தரம் வித்³யாச்சந்த³ரசந்த³ரிகயோரிவ ||
(ஸ்ரிவபுராண வாயவீயஸம்ஹிதா, உத்தரார்த⁴ம் 4.9)

Verse 33 refers to யஜ்ஞ and யோக³ as the two manifestations of
the Divinity, both receiving the sanction of the Vedas as the
means for crossing the ocean of the world. There is no greater
mysterious power than that of Rudra. It becomes the Past,
Present and Future, and then vanishes into nothingness. The
line of ancient gods like brahmA, and sages like Kapila, and
the many Rishis born from them, of all these the root cause
and source is the great Lord Rudra (vs. 34).

1. அதா²த: ஸதருத்³ரியம் ஜுஹோதி | அத்ரைஷ ஸர்வோ³கி³ந: ஸம்ஸக்ரு³த: | ஸ
ஏஷோ³த்ர ருத்³ரோ தே³வதா | தஸ்மிந் தே³வா ஏதத³ம்ரு³தம் க²பமுத்தமமத்³து: |
ஸ ஏஷோ³த்ர தோ³ப்யமாநோ³திஷ்டத்³ அந்நமிச்ச²மாந: | தஸ்மாத்³தே³வா
அவப⁴யுர்யத்³வை நோ³யம் ந ஹிம்ஸ்யாதி³தி | தே³ப³ருவந் அந்நமஸ்மை ஸம்ப⁴ராம
தேநைநம் ஸமயாமேதி | தஸ்மா ஏதத³ந்நம் ஸமப⁴ரந் ஸாந்ததே³வத்யம்
தேநைநமஸமயந் (ஸுதபத்² 9.1.1.1-2) |

Encoded and proofread by Jonathan Wiener wiener78 at sbcglobal.net

—
Shrikrishnakritarudrastotram
pdf was typeset on August 30, 2023
—

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

